تهیه کننده : دکتر شفیعی

درس دوم تاریخ؛ ایران و جهان در آستانه دوره معاصر

حکومت افشاریه

❖ اقدامات نادر پیش از به رسیدن به قدرت:

۱- کمک به تهماسب یکی از پسران شاه سلطان حسین صفوی و تصرف خراسان با کمک سران ایل‌ها مانند نادر افشار و فتحعلی‌خان قاجار

۲- در دست گرفتن فرماندهی سپاه تهماسب و شکست افغان‌ها

۳- شکست ارتش عثمانی و آزاد کردن سرزمین های اشغالی

❖ بیرون رفتن روس‌ها از ایران پیش از برخورد نظامی

❖ مهم‌ترین خواسته‌های نادر برای پذیرش سلطنت: (خرداد ۹۹ - شهریور ۹۹)

۱ - موروثی شدن سلطنت در خاندان او؛

۲- حمایت نکردن بزرگان و رؤسای طوایف از خاندان صفوی؛

۳- حل اختلافات مذهبی با دولت عثمانی.

❖ به نتیجه مطلوب نرسیدن تلاش‌های نادر در حل مشکلات با عثمانی:

۱- کارشکنی‌های عثمانی

۲-گرفتاری‌های داخلی و خارجی نادر

❖ علل و عوامل ناکامی زوال دوران نادرشاه :

۱- اشتغال پیوسته او به جنگ ۲- گرفتن مالیات‌های اضافی از مردم برای تأمین هزینه‌های جنگ ۳- بدگمانی وی به نزدیکان و بزرگان کشور و برخورد خشن با آنان در سال‌های پایانی حکومتش۴- توجه نادر به تقویت قوای نظامی و غفلت از دیگر عوامل مؤثر بر پایداری حکومت

حکومت زندیه

❖ وکیل‌الرعایا: - خرداد ۹۹

کریم‌خان زند برخلاف سنت معمول از پذیرفتن عنوان شاه امتناع کرد و خود را وکیل مردم ایران یا وکیل‌الرعایا خواند.

❖ مقایسه عملکرد نادرشاه افشار و کریم‌خان زند بعد از رسیدن به قدرت : - دی ۹۸

نادر در زمانی که آشوب‌های داخلی و هجوم ارتش‌های بیگانه موجودیت ایران را به خطر انداخته بود، وارد میدان شد و ایران را از خطرها و تهدیدهای جدی نجات داد. با این حال توفیق نیافت که زمینه را برای ثبات و امنیت پایدار، انتقال آرام قدرت و تثبیت حکومت افشاریه پس از خود فراهم آورد.

در حالی که کریم‌خان از سیاست جنگ و کشورگشایی پرهیز کرد. در عوض، موجبات آرامش، آسایش، رونق و رفاه و شکوفایی علمی و فرهنگی نسبی قلمرو خود و به ویژه فارس را پس از سالها جنگ و ناآرامی فراهم آورد.

❖ علت شکست لطفعلی‌خان زند از آقا محمدخان:

به دلیل غرور، اشتباهات نظامی و روی‌گردانی بزرگانی چون ابراهیم‌خان کلانتر، از دربارش

نمونه سوال امتحان نهایی

❖ مقایسه عملکرد نادرشاه افشار و کریم‌خان زند بعد از رسیدن به قدرت : (دی ۹۸)

نادر در زمانی که آشوب‌های داخلی و هجوم ارتش‌های بیگانه موجودیت ایران را به خطر انداخته بود، وارد میدان شد و ایران را از خطرها و تهدیدهای جدی نجات داد. با این حال توفیق نیافت که زمینه را برای ثبات و امنیت پایدار، انتقال آرام قدرت و تثبیت حکومت افشاریه پس از خود فراهم آورد.

در حالی که کریم‌خان از سیاست جنگ و کشورگشایی پرهیز کرد. در عوض، موجبات آرامش، آسایش، رونق و رفاه و شکوفایی علمی و فرهنگی نسبی قلمرو خود و به ویژه فارس را پس از سالها جنگ و ناآرامی فراهم آورد.

اوضاع سیاسی، اداری و اقتصادی ایران در عصر افشاریه و زندیه

❖ مهم‌ترین مسائل خارجی ایران پس از سقوط صفویه(افشاریه و زندیه):

برخوردهای سیاسی نظامی با همسایگان غربی روسیه و عثمانی

❖ حکومت نادرشاه بر پایه‌های زیر متکی بود:

حکومت نادرشاه بر اقتدارگرایی مطلق شاه و تمرکز بر امور نظامی و ارتش متکی بود

@DaneshSad

❖ سازمان اداری و دیوانی ایران در عصر افشاریه به دلایل زیر اعتبار و قوت سابق را نداشت: (حکومت نادرشاه بر پایه‌های زیر متکی بود:)

حکومت نادرشاه بر اقتدارگرایی مطلق شاه و تمرکز بر امور نظامی و ارتش متکی بود

❖ تداوم جنگ های داخلی و خارجی در زمان نادرشاه شرایط زیر را بر کشور حاکم کرد(عوامل ضعف و رکود کشاورزی و اقتصاد در دوره ی پس از سقوط صفویان و نادرشاه): (دیماه ۱۴۰۳ - خرداد ۱۴۰۴)

۱- کاهش شدید نیروی انسانی در بخش کشاورزی به‌دلیل نیاز تشکیلات نظامی به نیروی رزمنده

۲-دریافت مالیات‌های سنگین از مردم برای تأمین هزینه‌های نظامی

۳- ناامنی حاصل از اشغال بخش‌هایی از نواحی غربی و شمالی ایران

❖ عوامل مؤثر در رونق اقتصادی در دوره‌ی کریم‌خان:

۱- آرامش و ثبات سیاسی نسبی ۲- کاهش مالیات‌ها ۳-دربار کم‌تحمل ۴-تلاش کریم‌خان برای تثبیت قیمت کالاها

❖ مهمترین اقدامات در زمینه هنر و معماری در دوره افشاریه و زندیه : .(خرداد ۱۴۰۳)

ورود هنرمندان و صنعتگران هندی پس از فتوحات نادر در هند، موجب تلفیق هنر ایرانی و هندی شد. در دوره نادر شهر اصفهان بازسازی شد و در منطقه کلات که محل نگهداری خزاین نادر بود، بناهای باشکوهی مانند کاخ خورشید ساخته شد.

رونق هنر و معماری به دلیل مدارا و احترام کریم‌خان نسبت به هنرمندان و علما

❖ اقدامات عمرانی کریم‌خان در شیراز: (شهریور ۱۴۰۴)

مجموعه مسجد و بازار و حمام وکیل، ارگ کریم‌خانی و بازسازی آرامگاه حافظ، سعدی و باغ دلگشا

❖ عمارت کلاه فرنگی:

در دوره زند نوعی از بناها با کاربرد تفریحی گسترش یافت که به کلاه‌فرنگی معروف بود و آن بنایی کوچک و گاهی تزیینی بود که در وسط باغ‌ها یا تفریحگاه‌ها ساخته می‌شد.

❖ مکتب نقاشی شیراز:

در دوره مغولان شکل‌گرفته بود و در زمان زندیه به اوج رونق و زیبایی رسید

حکومت های مسلمان در گرداب مشکلات

❖ وضعیت دوگانه متضاد سده‌های هفدهم تا نوزدهم میلادی دو سوی عالم:

۱- در جانب شرق سه حکومت مسلمان ایران، عثمانی، و گورکانیان هند دوران ضعف خود را سپری می‌کردند

در جانب غرب، دولت‌های روسیه، فرانسه و انگلستان در مسیر قدرت و شکوفایی قرار داشتند

❖ مسایل مهم و قابل توجه در بروز و تشدید عقب ماندگی دولت‌های بزرگ اسلامی :

۱- چگونگی عملکرد و نقش استعمار غربی ۲- نقش کانون های داخلی وابسته به آن

❖ عوامل ضعف امپراتوری عثمانی هم‌زمان با دوران حکومت افشاریه:

عوامل مختلف داخلی- نفوذ و مداخله قدرت‌های استعماری،

❖ بهانه و علت دخالت کشورهای اروپایی در عثمانی: - دی ۹۷- دی‌ماه ۹۹

به بهانه دفاع از حقوق اقلیت ها در امور داخلی عثمانی دخالت می کردند، ولی درواقع به دنبال گسترش مستعمرات و تأمین منافع اقتصادی و سیاسی در این امپراتوری بودند.

❖ عوامل اصلی ضعف و انحطاط گورکانیان هند:

۱- اختلاف و دشمنی میان هندوها و مسلمانان ۲- سوء مدیریت و ضعف شاهان

۳- دسته‌بندی و توطئه‌های درباریان ۴- ورود استعمارگران به این سرزمین.

❖ نخستین استعمارگران در هند:

پرتغالی‌ها و اسپانیایی‌ها نخستین استعمارگرانی بودند که به هند وارد شدند.

❖ کمپانی هند شرقی:

دولت‌های فرانسه، هلند و انگلستان نیز وارد هندوستان شدند و با تأسیس شرکت‌های بزرگ تجاری با نام کمپانی هند شرقی فعالیت‌های

@DaneshSad

استعماری خود را گسترش دادند.

انگلستان، انقلابی برای نظام مشروطه

❖ مهمترین تحول در انگلستان در اواخر قرن ۱۷: (دی‌ماه ۹۹)

در سال ۱۶۴۶ م میان مجلس به رهبری الیور کرامول و چارلز یکم ، پادشاه انگلستان، جنگی درگرفت که به پیروزی مجلس انجامید. کرامول نظام پادشاهی را برانداخت و خود رئیس‌جمهور شد. کرامول سپس به دلایل مذهبی با مجلس درگیر شد و آن را منحل کرد.

❖ انقلاب باشکوه:

پادشاه انگلستان، که به مجلس توجهی نداشت. ازاین‌رو، بار دیگر با یکدیگر ستیز کردند تا اینکه مجلس پیروز شد (۱۶۸۸م) این اتفاق در تاریخ انگلستان به انقلاب باشکوه شهرت دارد.

❖ بزرگترین دستاورد انقلاب باشکوه: خرداد ۹۹ - شهریور ۹۹- خرداد ۱۴۰۳

بزرگ‌ترین دستاورد این انقلاب که این بود که منشأ الهی سلطنت نفی و مجلس منشأ قدرت و تعیین‌کننده اختیارات پادشاه شناخته شد.

❖ دوران ملکه ویکتوریا:

انگلستان در دوران حکومت طولانیِ ملکه ویکتوریا به قدرت اول جهان تبدیل شد و به بخش‌های بزرگی از آفریقا، آسیا، اقیانوسیه و آمریکای شمالی دست‌یافت.

آمریکا در راه استقلال

❖ قیام و استقلال آمریکا:

سرزمین ایالات‌متحده آمریکا تا قرن ۱۸ شامل سیزده ایالت در ساحل اقیانوس اطلس بود. ایالت‌های ساحل شرقی بر ویرانه خانه‌ها، مزارع و املاک بومیان سرخ‌پوست بنا شده بود. بریتانیا بر اکثر این مناطق حکومت می‌کرد.

❖ علل قیام و استقلال آمریکا در مقابل انگستان: در نتیجه وضع قوانین سخت توسط دولت انگلیس و تمایل اشراف آمریکایی به بیرون راندن رقیب و تحریکات فرانسویان نتیجه: پیروزی مستعمره نشینان واستقلال آمریکا و انتخاب جورج واشینگتن به عنوان نخستین رئیس جمهور

فرانسه، انقلابی برای آزادی و برابری

❖ عوامل انقلاب کبیر فرانسه:

شکست نظامی از انگلستان- صرف منابع مالی هنگفت در سرزمین آمریکا- ظهور روشنفکران و فلاسفه تحت تأثیر عصر روشنگری اروپا- غفلت لویی شانزدهم از احوال مردم- تجملات و ولخرجی‌های او و درباریان-

❖ طبقات اجتماعی فرانسه در آستانه انقلاب:- دی ۹۷

الف) طبقه ممتاز شامل اشراف و زمین‌داران - داشتن امتیازات بسیار، و معاف از پرداخت مالیات

ب) طبقه متوسط - اغلب تحصیل‌کرده و دارای مشاغلی همچون وکالت، نویسندگی، طبابت، روزنامه‌نگاری و تجارت.

آن‌ها از اینکه طبقه ممتاز برایشان امتیازی قائل نبود، به‌شدت ناراضی بودند.

پ) طبقه فقیر جامعه – دارای جمعیت بسیار زیاد و بردوش داشتن بار اصلی مالیات‌ها و خدمات نظامی

اینان حکومت لویی شانزدهم، پادشاه فرانسه، و طبقه ممتاز را عامل سیه‌روزی خود می‌دانستند.

❖ دایرۀ المعارف نویسان فرانسه و نظریات آن ها(تفاوت عقاید و باورهای ولتر و روسو و منتسکیو سه روشنفکر فرانسه در آستانۀ انقلاب کبیر):
(دیماه ۹۹ - دی‌ماه ۱۴۰۱ - خرداد ۱۴۰۱ – شهریور ۱۴۰۲– دیماه ۱۴۰۲)

-ولتر از اطاعت انسان از عقل و مبارزه با خرافات سخن می گفت.

- روسو بر اهمیت انتخابات تأکید داشت و تشکیل حکومت حاصل قرارداد اجتماعی می دانست.

- مونتسکیو از تفکیک قوای سیاسی و حقوق بشر دفاع می‌کرد.

❖ علت جنگ دولت‌های اروپایی با فرانسه پس از پیروزی انقلاب:

۱- اعدام لویی و سپس همسرش، ماری آنتوانت و افکار

۲- اهداف انقلاب کنندگان شعارهای آزادی‌خواهانه انقلابیون بود که موجب ترس و خشم دولت‌ها در کشورهای اروپایی شد. (دی‌ماه ۹۷)

@DaneshSad

انقلاب صنعتی، دگرگونی جهان

❖ انقلاب صنعتی: (خرداد ۱۴۰۱)

تا اواخر قرن ۱۸ م عامل اصلی تولید نیروی بازوی انسان بود.

در انقلاب صنعتی نیروی محرکه آب و سپس بخار جایگزین نیروی جسمی انسان شد.

این انقلاب با اختراع و تکمیل ماشین بخار در انگلستان آغاز گردید.

نخستین تحول صنعتی در نساجی و پارچه بافی صورت گرفت.

❖ تحولات انقلاب صنعتی: ۰

نخستین تحول صنعتی در نساجی و پارچه‌بافی صورت گرفت. سپس، این انقلاب در کشاورزی، حمل‌ونقل و دیگر بخش‌های تولید نیز رخ داد و درنتیجه آن، تولیدات صنعتی افزایش قابل‌توجهی یافت.

❖ انقلاب صنعتی موجب تغییر مناسبات انسانی، اجتماعی و اقتصادی در اروپا و جهان شد:

زیرا درنتیجه صنعتی شدن، کشورهای اروپایی به مواد اولیه، نیروی کار ارزان، بازار فروش محصولات، سرمایه مادی فراوان و حمایت دولت‌ها نیاز پیدا کردند.

❖ پیامدهای انسانی، اجتماعی و اقتصادی انقلاب صنعتی: - (شهریور۹۸ – خرداد ۱۴۰۴)

الف) گسترش استعمار و غارت کشورهای آسیایی و آفریقایی (در خارج اروپا)

ب) افزایش استثمار و بهره‌کشی از کارگران (در داخل اروپا)

❖ مشکلات به وجود آمده ناشی از انقلاب صنعتی: (دی‌ماه ۹۷)

۱-گسترش بی‌رویه شهرها

۲- رشد سریع جمعیت

۳- به وجود آمدن فاصله طبقاتی

۴- نارضایتی‌های اجتماعی و اقتصادی

۵-آلودگی‌های زیست‌محیطی.

روسیه در مسیر توسعه طلبی نظامی

❖ روسیه در دوره‌ی پتر کبیر: (دی‌ماه ۹۹)

روسیه تا پیش از به قدرت رسیدن پترکبیر(۱۶۸۲- ۱۷۲۵م) در رقابت استعماری اروپاییان جایگاهی نداشت. ، اما سیاست و اقدام‌های پترکبیر، این کشور را متحول کرد و در مسیر پیشرفت و توسعه‌طلبی سیاسی و نظامی قرار داد.

❖ برنامه پترکبیر برای قدرتمند ساختن روسیه: (شهریور ۱۴۰۳ - شهریور ۱۴۰۴)

- استخدام کارشناسان اروپایی
- تأسیس مدارس و دانشگاه‌های جدید
- تقویت ارتش به‌ویژه نیروی دریایی
- گسترش سرزمین روسیه و دستیابی به دریاهای آزاد برای کسب منافع تجاری و سیاسی

@DaneshSad